

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌՈՒՅՐ

Յ. ԵՐՁՆԿԱՅԻՈՅ ՄԱՏԹԻԻ

ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ՅԳ. Պշխ 1825)

(Շար. տն 1917 թվ. էջ 414)

Անուարար «անզգալի կերպով»։ Յան-կարծակի արագ անուարար ի վերայ հասանեն (մուլթիւնը) և ըմբռնեն զոգիս (էջ 290 Բ)։

Բահայ «կիրով ծեփած»։ Գրեհայ ի վերայ բռնայ սեղանոյն զօրէնսն յանցան Յորդանանու (էջ 456 ա)։ — Սովորարար կ'ըսուի բռնայ, ուստի մեր բռն ալ կրնայ ըլլալ սխալ զրչութիւն մը՝ փոխանակ ըսելու բռնայ։ Բայց կրնայ նաև կազմուած ըլլալ—հայ մասնիկով։

Դասնոստիս «չարաչար թշնամի»։ Նըր-բագունից այլոց յանցանաց դառնոստիս լինիցիս և զստուարագոյն մեղս քո անտես ունիցիս (էջ 170 Բ)։ — Բառարան ներու մէջ չէ նշանակուած, թերեւ անոր համար որ իրել երկու բառ (դասն ոստի) անուած է։

Դիպիօրուս «սատանայ»։ Որ ոչ միայնայ ընդ իս հաստոսովը՝ նա ինքն սատանայ է. և որ ոչ ժողովէ ընդ իս գործովը՝ ցրուէ նա ընդ դէս զանծ իւր քան զի կոչի և սատանայ դիպիօրուս, որ է գրուեալ (էջ 276 Բ)։ — յն. διάβολος (լատ. diabolus) «սատանայ» բառն է, որ իրօք բուն կը նշանակէ «բաժնող, ցրուող, ատելութիւն կամ նախանծ ներշնչող»։

Փոյերիկս. «սխալ զրչութիւն»։ Զառնութիւն նշի անուշացուցանեն ի ձեռն աբուեստին. զի զբեկնի ժպերկիս փայտ վարսեալ ուռամբ յարմատս ասացեալ

անկողցի՝ փոփոխեն զընութիւն (էջ 178 ա)։ Պէտք է ուղղել զպէկիս։ Երզնկացիս այս կտորը փոխ առած է Բարսղի վեցօւ ընդ իսանգարեալ մէկ օրինակէն. հմտ. Յործամ վարիցն առ արմատովըն երիթ [ուռն] պարարտ ի բեկն [ի պեկէս] փայտէ և վարիցի ուռն և մտանիցէ ի սիրտ ծառոյն (սպ. վենետ. էջ 97), ուր անկրինաւոր փակածի մէջ զըուածները յետին աւելադրութիւններ են, որոնք չկան Անտոնեանց լաւագոյն ձեռագրին մէջ՝ ըստ Պատկեր 1893, էջ 61 և ՀԱ 1911, էջ 302։

Մօրքուերորդի «մօրաքեռորդի»։ Փանգի չորեքին եղբարք սոքա մօրքուերորդիք են Յիսուսի, զորս եղբարս Տեառն կոչեմք... Փանգի ի բազում տեղիս գտանեմք ի գրոց սովորութեանց՝ զճօնիցօրորդիս և զմօրքուերորդիս եղբարս կոչել (էջ 605 ա)։

Վայրայածութիւն «ասդին անդին կամ դուրսը թափախիլ»։ Այծիքն վասն սեռութեան և անպտղութեան, միանգամայն և վասն վայրայածութեան ոչ միայն ի ձախմէ, այլ և հետագոյն իսկ ի նմանէ (կարգեցան) (էջ 539 ա)։

Տաճիկ «մարդու նեղութիւն տուող, չարաչարող»։ Կամի (Թիսուս) զմեզ անոխակալս և կատարեալս լինել, ոչ միայն ի հարկանել, այլ և յընչից և ի հանդերձիցն զերծանել, Բայց տես, զի ոչ որ ոք պատահէ տաճիկ ասէ, այլ որ դատէ և յատեան զըզգ մղիցէ և աշխատութիւնս հասուցանէ (էջ 125 ա)։ — Շատ հետաքրքրական է տաճիկ ազգանունին տրուած փոխաբերական այս իմաստը, որ գործածական է նաև արդի գաւառականներուն մէջ (հմտ. Պլ. տաճիկ կտրիկ, տաճիկ դասեայ են), և որ կ'ուղղուի մինչև անգամ ֆրիստոսի բերանը դնել։

ՄԻՒԱՑԷԼ ԱՍՈՐԻՒՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
(Տգ. Երուսաղէմ. 1870)

Արեմ կամ Արեմ? «Ներկուած սեկ՝ կաշի»։ Եթող զկիւնն և զգեցաւ հանդերձ փիլիսոփայի, սեկ ներկեալ՝ զոր աղէճն կոչեն, և ծաղր արար զծիրանիսն (էջ 164)։ — Ինչ լիզուի բառ է։

Աղեցատարին «աղիքի հիւանդութիւն»։ Անկաւ յախտ աղեցաւութեան և մեռաւ ոչ բարւոք (էջ 385)։

Աղբատատուն «աղբատանոց»։ Կոչեն նոցա դամփլ, որ է աղբատատուն (!) (էջ 416)։

Ամիրացեայ «ամիրայ եղած»։ Եթող զնա ամիրացեալ տղային եղբորորդոյ իւրոյ (էջ 447)։

Անանճնաորութիւն «անձ չունենալը»։ Ի բանին բաժանի բնութիւնն. — Յերկուս. յանձնաւորութիւն և յանանճնաւորութիւն (էջ 461)։

Անբրոր «կայսր»։ Ալամանաց Թա. գաւորն Անբրորն. Տացին զԱնբրորն ի ձեռս նորա. Յղեաց առ Անբրորն. Ետ սիրով զերուսաղէմ յԱնբրորն. ևն. էջ 530-531 (միշտ իբր յատուկ անուն)։ = Ֆրանս empereur.

Անգատապէս «առանց զատուելու, չանջատուելով»։ Անգատապէս բաժանեալ և անխառնարար միաւորեալ (էջ 533)։

Անգարդասեր «զարդ չսիրող, պարզասէր»։ Ողջախոհ և ցածուն և անգարդասէր (էջ 515)։

Անրոտապատիկ «անթիւ»։ Անկշռելի պարտուց մերոց, անթուապատիկ բիւրուց տաղանդաց (էջ 613)։

Անրապէս «անլուր կերպով»։ Անլրապէս պահանջուն հարկաց ճշդիւ (էջ 617)։

Անհի «առանց ձիու»։ Ելին Ակլաւըն անգէն և անձի և մերկը (էջ 296)։

Անքակի «անքակտելի»։ Ոչ բաժանեալ ի մարմնոյն և ի հոգւոյն, միաւորեալ անքակելի (էջ 576)։

Ապստամբանոց «ապստամբներու բոյն»։ Եւ է անդ բերդ մի միշտ ապստամբանոց լեալ (էջ 377)։

Առատիւնայ «ռազմամթերք»։ Արին զամենայն ծանրութիւն ոռնկացն նոցա և զառատիւնայն նոցա կոչեցեալն զնետն և զաղեղունն և զնիզակս և զվրանս նոցա և զամենայն պարարտութիւնս սպառուցն. (էջ 485)։ = Կը Թուի Թէ աղճատուած պարսկերէն բառ մ'է հմտ. զարպիւսան, ձեպիւսան ևն, ինչպէս աղճատուած է նաև պորպորտիւս, որ պէտք է կարգաւ պատրաստորիւս։

Առողջակիր «առողջութիւն կրող, առողջ»։ Առողջակիր մարմնով և անուանի փառօք (էջ 621)։

Աստղագիդ «աստղերու պէս գեղեցիկ»։ Զաստղագիդ բանակն ցուցանէին իբրեկ զկոյտս դերբուկ քարանց (էջ 497)։

Աստղավար «աստղաբաշխ»։ Եւ մասն մի յաստղավարաց ուսցին զտումարական արուեստն, զի անմուար վարեցեցն զտօնս և զժամանակս (էջ 158)։

Աստուածամուխ «Քրիստոսի Աստուծոյ արեան մէջ միւսուած»։ Գեղարդն աստուածամուխ (էջ 600)։

Աստուածապատկառ «Աստուծմէ պատկառող՝ վախցող»։ Զիրքն ոչ կարաց խախտել (սատանայ), զի աստուածապատկառ էր (էջ 572)։

Արծարարութիւն «ուրիշէն ստակ առնել» իբր վարձը կամ կաշառք»։ Բարձ զկեղտ անունդ զարծարարութեան ի պարգևս Հոգւոյն (էջ 472)։

Արծարարութիւն «արծաթ շինելու արհեստը»։ Ուսուցանէր քիմեայս՝ արուեստն ոսկեգործութեան և արծաթարարութեան (էջ 442)։

Արձափակ «կապարով գոցած»։ Գտան երիս տապանս արձափակս (էջ 272)։

Արտաստապատում «լալով պատմած»։ Սուրբ Զօրն մերոյ Ներսիսի արտաստապատում ողորցն (էջ 614)։

Արքայաճայր «թագաւորահայր»։ Արքայահայրն Հայոց պարոն Կոստանդին (էջ 612)։

Ռազմատարաւի «տարափի պէս շատ»։
կացին անյաղթելիս ընդէմ բազմատարաւի
փորձանաց և դիպուածոց աշոյ և ձախոյ
(էջ 597)։

Բանատար «պատգամաբեր»։ Անուա-
նեաց զնոսա հրեշտակս որ է բանատարս,
զի տանէին առ նա բանս (էջ 536) (ստու-
գարանելով պրս. Ֆիլիշէ բառով)։

Բանատեսն «բանտերու վերատեսուչ»։
Բանատեսնքն՝ որք տեսանեն թէ ո՞րք են
զուր և զրպարտութեամբ արգելեալք ի
բանտս յիշխանացն, և պատմել հայրա-
պետին. զի փոյթ արասցէ և հանցէ զնո-
սա (էջ 580)։

Բոյործիր «կլոր շրջանակ»։ Արարին
բոյործիրս և կացին շուրջ զնովաւ (էջ
398)։

Փնայոս «շարժական (առարկայ)»։ Ա-
ծելով ընդ ինքեան գերիս ոչ սակաւս և
յուրովութիւն աւարի կայուն և զնայուն
(էջ 445)։

Պովկոյրիս «զովասանք»։ Անթերի ի
զովելութենէ, աստուածապաշտ և երկիւ-
ղած (էջ 515)։

Պաշտամէ «դաշտին մէջը, միջավայ-
րը»։ Կամէին ելանել ընդդէմ նոցա ի դաշ-
տամէջն Գառնի քաղաքոյ (էջ 527)։

Դիմիաւս «բանտ»։ Իսկ վաղէս ետ շի-
նել յԱնտիոք դիմիսն, որ է բանդ ուղ-
ղափառաց (էջ 175)։ = յն. δημόσιος, α, ον
«պետական բանտ»։

Դիմիս «հարկ, տուրք»։ Ի դրունս մա-
հու հասուցին զաշխարհս անողորմ տան-
ջանօք՝ վասն դիմիսին անիրաւութեան (էջ
362) (տպագրին մէջ իբր յատուկ անուն
կարծուած է)։ Դուք հարկս տայք Պար-
սից. և նոքա ասեն՝ ո՞չ. այլ նոքա սեզ
տան դիմիսս (էջ 399)։

Դրուճաւոր «կնքուած, քրիստոնէական
դրուճի ընդունած, հաւատացեալ»։ Հօտն
դրուճաւոր և գառինքն երկնաւոր՝ զազա-
նաց մատնեցան (էջ 497)։

Եղրիտ «Եզր կաթուղիկոսի մոլորու-
թեան՝ հետեող, երկաթեակ»։ Նզովեցին
զՅուլիանիտան... և զԵղրիտսն (էջ 353)։

Երսագայոյծ «երազ մեկնող»։ Զար-

թոյց ի քնոյ զայրն երազալոյծ և ասէ
(էջ 337)։

Եւտուկարտոր «ինքնակալ»։ Զօրացեալ
Լիւսիոս յաղթեաց նոցա և կոչեցաւ Եւ-
տուկարտոր (էջ 143)։ Եւտուկարտոր
կայսր թէոդոս և վաղե(ն)տիանոս (էջ
193)։ Ինքնակալդ Եւտուկարտոր Մար-
կիանէ (էջ 249)։ (բուրն ալ իբր յա-
տուկ անուն)։ = յն. αὐτοκράτωρ.

Զդռակեցաղ «մաքրակենցաղ»։ Զդու-
շակենցաղ թագուհւոյն իւրոյ Զապելի (էջ
612)։

Զինարար՝ «զէնքով բռնաւորուած»։
Եիսուն երկու հազար զրաստս զինարարս
(էջ 483)։

Թագաւորոյրիս «Թագաւորութիւն»։
վերստին նորոգեցաւ թագակալութիւն ա-
րամեան զաւակին (էջ 513)։

Թեւաբեկոյրիս «թեւեր կտրուելը, ընկ-
նուելը»։ Այլ մեզ թեւաբեկութիւն է ցան-
կալի (էջ 498)։

Թպտի «խորհուրդ»։ Թպտով հօր
իւրոյ կամեցաւ բմբռնել զերկուս մեծամեծ
իշխանսն (էջ 525) (մէկ Յ. քաղաքով)։ =
արաբ. تەدبیر tedbir «հմարք, միջոց»։

Թրիանէ «արմաւ կամ փինիկ թրու-
չունք»։ Զեզ է ամաչելն՝ պաշտողացդ
զթռչունն թրիանէ, որ է արմաւն (էջ
67)։ — Նշանակութիւնը թէ և ակներեւ
է, բայց ինչ լեզուի բառ ըլլալը յայտնի
չէ ինձ։

Ժողովդարականութիւն «աշխարհականու-
թիւն»։ Զատեան (քահանայն) ի ժողո-
վրդականութենէ և ի սարկաւազութենէ
(էջ 560)։

Լիւսնատա «ջերմեռանդ հաւատացեալ»։
Անգարդասէր և լոին, լիւսնատ և մե-
ծայոս (էջ 515)։

Մանձարապէս «երեսանց»։ Ընկալեալ
եղև անդ առաքեալն յերկիւղէն Արգաբու
առ ժամանակ մի հաւատացեալ իշխանին
ծանձարապէս (էջ 595)։

Մովսմոյիս «լուղորդ»։ Եւտ ածել ան-
տի արս արուեստաւորս ծովամուխս հնա-
րիմացս (էջ 377)։

Շարունակելի

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ